

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗЕМЕЛЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО ВРАХУВАННЯ В НОРМАТИВНІЙ ГРОШОВІЙ ОЦІНЦІ

Аграрна галузь має велике значення для народного господарства будь-якої країни. В цій галузі створюються продукти харчування для людей, корми для тварин та сировинні ресурси для переробної та інших галузей промисловості. Для України на сучасному етапі її розвитку аграрна галузь відіграє значну роль, оскільки продукція аграрної галузі займає значну частку в структурі експорту нашої країни, забезпечуючи надходження валютної виручки в країну. Отже для України аграрна галузь має важливе значення не лише для народного господарства, а й для економіки в цілому.

Однак, поряд із величезним значенням для економіки та людства, аграрна галузь може завдавати шкоди навколишньому природному середовищу, а деякі заходи, що сьогодні здійснюються в сільськогосподарських підприємствах можуть негативно впливати на стан здоров'я людей, спричиняючи різні захворювання.

Так, надмірна розораність сільськогосподарських угідь, (а сьогодні часто розорюються навіть пасовища та прибережні смуги), а також підвищення частки інтенсивних культур у структурі посівів сприяє появі ерозії ґрунтів. Недотримання сівоzmіни, надмірне збільшення площ вирощування сільськогосподарських культур, які виснажують землю, сприяє зменшенню родючості ґрунтів. Так, рівень розораності ґрунтів в Україні є найвищим у світі і складає 79,3% в середньому по Україні за даними 2019 року. А в країнах ЄС цей показник не перевищує 30-40%. По окремих областях України рівень розораності сягає 85-90%. А найвищий рівень розораності в Херсонській області 90,8% [2].

Відмітимо, що за останній тридцятирічний період в ряді областей України (Вінницька, Київська, Полтавська, Сумська, Харківська, Черкаська) зменшився вміст гумусу у ґрунті на 0,1 – 0,7 % і складає в середньому по Лісостепу 3,33 %. Так, у 2015 році баланс гумусу становив мінус 0,3 т/га, 2016 – мінус 0,16 т/га, 2017 – мінус 0,24 т/га, 2018 – мінус 0,2 т/га та у 2019 році – мінус 0,14. Кращих показників балансу гумусу отримано у 2016 та 2019 роках, що сталося завдяки надходженням до ґрунту більшої кількості органічної речовини. Єдине виключення становить поліська зона, де внаслідок вилучення малопродуктивних земель з обробітку відбулася стабілізація середнього вмісту гумусу [2]. Відмітимо, що ще 100 років назад цей показник складав 4 – 5 %.

Надмірна розораність викликає появу водної і вітрової ерозії, якій в Україні піддається понад 14,9 млн. га сільськогосподарських угідь, або 35,2%. Найбільш еродовані ґрунти в Донецькій (70,6%), Луганській області (61,6%), Одеській (55,8%) областях. В цілому по Україні щорічний приріст еродованих земель становить 80-90 тисяч гектарів.

Внаслідок ерозії в Україні за останні три десятиріччя виведено із сільськогосподарського використання більше ніж 2 млн. га, в тому числі 1 млн. гектарів ріллі. Сьогодні площа еродованих земель складає 25 – 30 %.

По Сумській області рівень еродованості сільськогосподарських угідь складає 17% при рівні розораності – 77%. Але в деяких районах ці показники значно вищі. Так, в Лебединському, Липоводолинському, Охтирському та Сумському районах еродовані сільськогосподарські угіддя та рілля складають відповідно: 25% та 23%; 24% та 26%; 22% та 22%; 23% та 22%, тобто понад 20%. Рівень розораності в цих районах складає: 75%; 82%; 81%; 80%. В Недригайлівському районі еродовані землі складають більш ніж третю частину площі: 39,1% сільськогосподарських угідь та 27,9 % ріллі. При цьому рівень розораності дорівнює 83%. В Краснопільському та Тростянецькому районах порушені ерозією землі займають майже половину загальної площі [1].

З метою захисту земель від ерозії одним численних заходів є впровадження ґрунтозахисних сівоzmін. Набір та чередування культур ґрунтозахисної сівоzmіни стримує розвиток ерозійних процесів.

Застосовуючи ґрунтозахисні сівозміни на еродованих сільськогосподарських угіддях, такі землі можуть використовуватися в сільськогосподарському обігу для вирощування сільськогосподарської продукції. Отже, набір культур ґрунтозахисної сівозміни може бути використаний для визначення економічної та грошової оцінки саме еродованих земель, в основі якої полягає диференціальна ренти І. Для визначення останнього показника для земель, де застосовуються ґрунтозахисні сівозміни також необхідно визначити нормативні показники урожайності, нормативних витрат, що, в свою чергу є основою для визначення вартості валової продукції.

Проведені розрахунки по ґрунтозахисній сівозміні показали, що, впроваджуючи її, можна отримати достатньо високий рівень диференціальної ренти І. Це пояснюється тим, що, по-перше, ґрунти використані родючі, а, по-друге, що ця сівозміна стримує розвиток ерозії. А культури ґрунтозахисної сівозміни не вимагають високих витрат, отже віддача від землі є високою. Отже, використовуючи набір культур ґрунтозахисної сівозміни для визначення диференціальної ренти І та на її основі визначення показників економічної та грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, ми закладаємо в нормативну грошову оцінку стимулюючий механізм для землекористувачів для раціонального використання земель та збереження родючості. Відмітимо, що товаровиробники при цьому не несуть ніяких втрат.

Також відмітимо, що механізм обов'язкового використання ґрунтозахисних сівозмін на порушених землях, слід закріпити на законодавчому рівні, що зобов'язуватиме сільськогосподарських товаровиробників впроваджувати ґрунтозахисні сівозміни. Також слід удосконалити методику нормативної грошової оцінки земель в напрямку використання диференціальної ренти, отриманої із ділянки землі із ґрунтозахисною сівозміною. Такий захід сприятиме збереженню родючості ґрунтів України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дані офіційного сайту Головного управління статистики в Сумській області.
URL : <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=292>
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2019 році. URL : <https://mepr.gov.ua/files/docs/Zvit/2021/%D0%9D%D0%B0%D1%86.%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF.%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%BA.%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20%D1%83%202019%20%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96.pdf>